

Nr 432.

Av herr **Bergvall m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.*

I proposition nr 158 har Kungl. Maj:t framlagt förslag angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. Propositionen inrymmer bl. a. avstyrkande av en framställning från Stockholms stadsfullmäktige angående inrättande av statliga gymnasier vid samrealskolorna i Gubbängen och Blackeberg i Stockholm. I detta ärende vill vi framhålla följande.

Det principbeslut, som fattades av 1950 års riksdag om den framtida skolans ledning och lokala organisation, innebär, att enhetsskolan skall vara en statsunderstödd kommunal skola och ersätta bl. a. den nuvarande realskolan. Enligt uttalande av 1951 års riksdag bör med hänsyn till detta principbeslut nya statliga realskolor icke inrättas med nuvarande organisationsform. Det på grund av barnantalets ökning uppkommande merbehovet av undervisningsplatser på realskolestadiet bör i stället täckas på olika sätt inom folkskolans ram. Detta beslut innebär alltså till sina konsekvenser, att den del av den nya skolan, som kommer att motsvara den tidigare realskolan, får karaktären av en kommunal skola. För gymnasiets framtida organisation och ledning har riksdagen däremot ännu inte avgett något motsvarande uttalande.

I enlighet med före riksdagens uttalande 1951 gällande allmänna principer har under de senaste åren med riksdagens samtycke inrättats statliga samrealskolor i Brännkyrka, Blackeberg och Gubbängen. Därjämte skedde ungefär samtidigt ett successivt förstatligande av de tidigare kommunala realskolorna i Stockholm. Vid tidpunkten för inrättande av dessa samrealskolor fanns inget kommunalt gymnasium i Stockholm. En uppdelning av huvudmannaskapet för de högre skolorna i Stockholm hade alltså utvecklats, innebärande, att staten svarade för gymnasieorganisationen och de fristående realskolorna, medan kommunen haft att svara för flickskoleundervisningen och realskoleundervisningen inom folkskolans ram samt därjämte den praktiska undervisningen på såväl realskol- som gymnasieplanet.

Något avsteg från denna praxis har varken riksdagens beslut av år 1950 eller dess förenämnda uttalande från år 1951 inneburit. Men ett avsteg från denna uppdelning skedde först år 1952 genom riksdagens avslag på Stockholms stads begäran om utbyggande av Brännkyrka samrealskola med ett statligt gymnasium. Den principiella uppdelning i statliga och kommunala skolor, som bl. a. synes ha dikterats av önskemålet om en för hela staden så rationell och enhetlig organisation som möjligt i vad avser gymnasieundervisningens bedrivande, frånträddes därigenom.

Som skäl för den ändrade ståndpunkten från statsmakternas sida anfördes av departementschefen i nära anslutning till av kungl. skolöverstyrelsen avgivet remissutlåtande dels att det till följd av lärarbristen inte kan vara försvarligt att

vare sig kommunala eller statliga gymnasier upprättas i större utsträckning än att den undervisning, som tillhandahålles, blir väl utnyttjad, dels att de större orterna har vissa fördelar, då det gäller lärarrekruteringen.

Gentemot denna uppfattning kunde redan diskussionen om Brännkyrkagymnasiet visa, att dessa invändningar för Stockholms del inte var alldeles relevanta. Ett gymnasium i Brännkyrka församling kunde räkna med utomordentligt starkt befolkningsunderlag, som i och för sig utgjorde en tillräcklig garanti för gymnasiets utnyttjande. I fråga om de större orternas möjligheter till fördelar, då det gäller lärarrekruteringen, kunde framhållas, att orter med kommunala gymnasier i konkurrensen om lärare — delvis på grund av statliga ålägganden — ur lönesynpunkt överbjuder staten.

Härutöver kunde hänvisas till en utredning angående fortsatt successivt utbyggande av läroverksorganisationen med nya statliga gymnasier, vari bl. a. hävdades, att även i de större städerna en utvidgning av gymnasieorganisationen borde ske genom upprättande av kommunala gymnasier.

De argument, som från departementschefens och kungl. skolöverstyrelsens sida sålunda anfördes som motiv för avslag på framställning om inrättande av ett statligt gymnasium i Brännkyrka, har icke anförts i fråga om framställningen om utbyggande av samrealskolorna i Gubbängen och Blackeberg med statliga gymnasier.

Kungl. skolöverstyrelsen förklarar sig sakna anledning att frångå den principiella uppfattning i fråga om upprättande av statliga gymnasier varåt skolöverstyrelsen tidigare gett uttryck, nämligen att ett kommunalt gymnasium normalt bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium. Departementschefen anför, att tillräckliga skäl icke föreligger för att beträffande samrealskolorna i Blackeberg och Gubbängen frångå den principiella ståndpunkt, som intagits i fråga om den normala gången för ett fortsatt utbyggande av den statliga gymnasieorganisationen.

Enligt vår mening finns det dock anledning att gentemot vad skolöverstyrelsen förklarat och departementschefen anført om den normala gången vid upprättandet av nya statliga gymnasier understryka, att detta inte har aktualitet för Stockholms del. På grund av enligt vår uppfattning otillräckliga skäl avstyrktes ett omedelbart inrättande av Brännkyrka-gymnasiet som ett statligt gymnasium. Detta var första gången som principen om statliga gymnasier i Stockholm fränträdde. Om man undantar beslutet angående Brännkyrkagymnasiet torde för Stockholms del alltså den normala gången närmast vara det omedelbara upprättandet av statliga gymnasier utan att ett kommunalt gymnasium föregår detta upprättande.

Så till vida finns det enligt vår uppfattning anledning att alltså i detta sammanhang betrakta såsom avgörande för frågan om upprättande av statliga gymnasier i Blackeberg och Gubbängen det gymnasiebehov, som föreligger i Stockholm och då särskilt i här berörda områden.

Behovet av gymnasier i huvudstaden framgår enklast av en statistik över de

årskullar, ur vilka gymnasieavdelningarna rekryteras. Därvid kan som lämpligt mått tagas antalet parallellavdelningar av gymnasiets första ring i relation till de femton år tidigare födda barnen. Det övervägande flertalet gymnasister i första ringen är vid inträdet nämligen femton år gamla. I nedanstående sammanställning förutsättes, att den relativa tillgången på gymnasieplatser skall vara oförändrad, nämligen en klassavdelning för varje grupp om 177 barn av de femton år tidigare födda. Statistiskt sett innebär detta, att skolgång i gymnasier bör beredas var sjätte person i åldern 15—19 år. I siffersammanställningen har även förutsatts, att andelen gymnasieelever från förortskommunerna kommer att bli oförändrad.

År	Födda	Antal	Parallellavdelningar av första gymnasieringen		
			År	Antal	
1935	5 655	1950	32
1937	6 486	1952	37
1938	7 355	1953	42
1939	7 931	1954	45
1940	8 202	1955	45
1941	9 567	1956	54
1942	11 287	1957	64
1943	12 980	1958	73
1944	15 084	1959	85
1945	14 620	1960	83
1946	14 055	1961	79
1947	13 642	1962	77
1948	13 416	1963	76
På lång sikt	12 000	På lång sikt	68
”	”	11 000	”	”	62
”	”	10 000	”	”	56

Av ovanstående tablå framgår att de 32 gymnasieparalleller, som i huvudstaden fanns läsåret 1950—51, inom en 10-årsperiod borde i det närmaste tredubblas, eftersom motsvarande årskullar ökar i denna proportion. Därvid är dock att märka, att åtskilliga av dessa paralleller endast kan bli provisoriska, eftersom utvecklingen på lång sikt pekar mot ett permanent behov av endast dubbelt så många gymnasier som för närvarande. Värde av en dylik prognos får givetvis icke överskattas, men det torde likväl kunna konstateras, att ett klart behov föreligger av fortsatt utbyggnad av gymnasieorganisationen i Stockholm.

Ett studium av ovanstående tabell ger vid handen, att behovet av högre undervisningsanstalter blir särskilt kraftigt i slutet av 1950-talet och början av 1960-talet. Den nu rådande lärarbristen kan således komma att göra sig än mer kännbar under denna tidsperiod. Ett led i strävan att skaffa utbildade lärare vore att nu utvidga gymnasieorganisationen. Även denna synpunkt talar sålunda för inrättande av nya gymnasier i Stockholm. Beträffande lämpligheten av att de nya gymnasierna förlägges till Blackeberg och Gubbängen kan hänvisas till befolknings- och gymnasieförhållandena i dessa områden. Vi vill här hänvisa till vad av Stockholms stadskollegium utsedd delegation härom anfört i den prome-

morja, som överlämnades till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 14 januari 1953.

Med nuvarande gymnasieform är för eleverna i Blackeberg de närmast belägna gymnasierna Ängby och Bromma läroverk, och för eleverna i Gubbängen gymnasierna vid Enskede och Brännkyrka läroverk. Utom att dessa gymnasier inte alltid kommunikationsmässigt ligger särskilt väl till för de elever, det här är fråga om, är de — i likhet med övriga i Stockholm belägna gymnasier — fullbelagda redan med nuvarande realskoleorganisation, samrealskolorna i Gubbängen och Blackeberg liksom folkskolornas försöksklasser då icke medräknade.

I Bromma församling, där Blackebergs samrealskola ligger, bodde den 1 januari 1953 runt 87 000 människor. För närvarande finns inom detta område två statliga gymnasier, Bromma läroverk och Nya Elementarskolan i Ängby. Underlaget för ett nytt gymnasium kan med hänsyn till detta befolkningstal synas en aning knappt, men det reella befolkningsunderlaget är i själva verket betydligt större, då man har anledning att räkna med också det underlag, som Spånga församling med dess runt 24 000 invånare erbjuder. Befolkningsantalet ökar med något tusental *varje månad*. Gubbängens samrealskola ligger i Enskede församling, som den 1 januari 1953 hade runt 108 000 invånare och endast ett gymnasium, Enskede läroverk.

Redan med dessa siffror kan gymnasiebehovet i Gubbängen och Blackeberg befinnas till fullo styrkt. Än starkare framstår det, om hänsyn också togs till befolkningsutvecklingen i dessa områden. För Bromma-Spånga-området har man att räkna med en befolkningsutveckling, som på 1970-talet kommer att ge ett invånarantal på ungefär 170 000 människor, och för Enskedes del kommer befolkningsutvecklingen att vid samma tidpunkt ge ett invånarantal på runt 200 000. En helt utbyggd gymnasieorganisation för hela Stockholm skulle enligt här nämnda befolkningsutveckling innebära sex gymnasieområden i den inre staden, tio i Enskede-Brännkyrka och fem i Bromma-Spånga-området eller tillsammans 21 gymnasieområden.

Detta stora framtida behov torde ställa utom all tvekan, att gymnasier i Gubbängen och Blackeberg är av behovet påkallade också på mycket lång sikt. Det stora framtida behovet gör det vidare angeläget, att en eftersläpning, när det gäller nya gymnasier, undviks i periodens början. Därigenom blir möjligheterna större för att de problem, som gymnasieorganisationen i Stockholm i framtiden kommer att ställas inför, inte blir av en storleksordning, som kan riskera ett framtida tryggande av gymnasieundervisningen i Stockholm.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen för sin del måtte besluta upprättande av statliga gymnasier i anslutning till samrealskolorna i Blackeberg och Gubbängen från och med läsåret 1953/54 i enlighet med framställning av Stockholms stadsfullmäktige.

Stockholm den 9 april 1953.

John Bergvall.

Bertil Mogård.

Ernst Ahlberg.